

Wie is bang voor de rugstreep?

Laveren tussen natuur en economie

Het Jaar van de biodiversiteit maakt nieuwsgierig naar de bijdrage van handhavers aan de bescherming van bedreigde plant- en diersoorten en ecosystemen. De hoeders van de natuurwetgeving blijken over verrassende kennis der natuur te beschikken: van nestbouw van de oeverwalwauw tot darmflora van de boomslang. Gewapend met deze expertise laveren zij tussen natuur- en economische belangen.

Wat hebben pijlgifkikker, koraal, orchidee en paling met elkaar gemeen? Dat de Algemene Inspectiedienst (AID) erop toeziet dat deze dieren en planten niet illegaal worden verhandeld of door ruimtelijke ingrepen het veld moeten ruimen. „Ons werk, het toezicht houden op de naleving van de Flora- en faunawet raakt de biodiversiteit op veel manieren”, stellen Marius Esselman en Tinus Hoogendoorn van het team Natuur van AID inspectie West Nederland. Elk van de drie AID-regio's kent een team Natuur dat

bestaat uit ongeveer twaalf medewerkers.

Soortenhandel en ruimtelijke ingrepen

Bij de afdeling Natuur van de AID is controleadviseur Marius Esselman verantwoordelijk voor de kwaliteit van de controles. Hij zorgt dat de met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit afgesproken taken in de inspecties kunnen worden uitgevoerd. Onder meer door het opstellen van werkinstructies. Senior controleur en projectleider Tinus Hoogendoorn is daadwerkelijk actief met controle

en opsporing. Zes jaar maakte hij deel uit van een internationaal team dat smokkellijnen in illegale soorten oprolde. Hij komt nog steeds op Schiphol, want de luchthaven valt onder de regio West Nederland. De twee collega's verhalen vol vuur over de controle- en opsporingsactiviteiten van de teams. Daarbij ligt de focus op illegale soortenhandel en natuurbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Maar ook controle op de subsidieregeling agrarisch natuurbeheer valt onder hun competentie. Bij alle activiteiten vormt de Flora- en faunawet (zie kader) de wettelijke context.

Uit het wild?

In de Flora- en faunawet zijn ook afspraken verwerkt die voortkomen

uit het internationale CITES-verdrag. CITES verbiedt in principe het verzamelen, verhandelen, vervoeren of bezitten van beschermde dieren en planten en delen en producten hiervan. Onder voorwaarden kan een vergunning worden verleend voor onder meer in- en uitvoer en handel.

Voor controles is bijzondere kennis van de natuur nodig, onder andere om te bepalen of exemplaren uit het wild komen of in gevangenschap zijn gekweekt of gefokt. Importeren van gekweekte groene boompythons uit Indonesië is bijvoorbeeld onder voorwaarden geoorloofd, terwijl handel in boomslangen uit het wild verboden is. Hoogendoorn over de aanpak: „Bij de wilde boomslang leven er bepaalde lint- en longwormen in de darmen, terwijl de gekweekte soort die niet heeft. Handelaren moeten 48 uur van te voren melden dat er boomslangen worden geïmporteerd. Wij schakelen dan een expert in die de uitwerpselen onderzoekt op aanwezigheid van specifieke parasieten.”

Iets soortgelijks geldt voor Tillandsia-soorten afkomstig uit Zuid-Amerika. Met het blote oog is waarneembaar of de plant gekweekt of wild is. „De gekweekte soort heeft aan de onderkant een rozet. Die ontbreekt bij de uit het wild afkomstige plant.”

Ruim 30.000 soorten zijn inmiddels opgenomen in CITES. Daarbij wordt met verschillende beschermingsgraden gewerkt. Ook wordt de lijst iedere vier jaar aangepast. Bij het opstellen ervan prevaleren soms ook economische belangen. „Zo kreeg de blauwvintonijn onterecht geen bescherming”, zegt adviseur Esselman. De paling kende in 2007 de twijfelachtige eer om als eerste consumptievis

CITES-bescherming te krijgen. Welke consequenties heeft dat voor de handhaving? „Een paling paait niet in gevangenschap, alleen op grote diepte in de Saragossazee. Daarna zwemmen de kleine glasaaltjes onder meer naar Nederland. Omdat het verboden is de aaltjes te vangen, zit een kweker zonder meer fout wanneer bij een controle toch paling wordt aangetroffen”, verklaart Hoogendoorn.

700 onderschepte gifkickers

Clandestien vervoer van levende dieren in vliegtuigruiemen veroorzaakt schrijnende situaties. „Van de zangvogels gaat de helft sowieso dood. Dat nemen sommige handelaren op de koop toe. Alles waar poten en vleugels aan zitten is voor hen interessant, behalve stoelen, tafels en vliegtuigen”, grapt Hoogendoorn wrang. Ook de vangst van ruim één miljoen siervogeltjes-voor-in-de-kerstboom met echte vleugeltjes van de beschermde ringmus (!) en illegale handel in cactussoorten die recentelijk als nieuwe soorten ontdekt waren, stemmen cynisch.

In nauwe samenwerking met douane en marechaussee wordt zowel select - bijvoorbeeld op risicolanden - als aselekt middels steekproeven gecontroleerd. Naast grenscontroles dragen ook internetrecherche, huiszoekingen en bezoek aan gespecialiseerde beurzen en dierenspecialzaken bij aan de opsporing. Ook dierentuinen worden gecontroleerd. Esselman: „Dierentuinen zijn ook business. Die willen bijvoorbeeld graag grote Afrikaanse olifanten in plaats van de kleinere Aziatische olifanten. Als dat legaal lastig is, gebeurt dat soms met valse papieren.”

In beslag genomen levende koopwaar, zoals zeventienhonderd onderschepte gifkickers, mogen absoluut niet terug in de handel. 'Meestal kunnen de dieren ook niet terug in de natuur. Ze gaan naar dierentuinen, gespecialiseerde opvang zoals de reptielenopvang of in 'breeding loan' naar in die soorten gespecialiseerde particulieren. Soms worden ze in kweekprogramma's opgenomen.”

Uitwijkende vissen

Ruimtelijke ingrepen zoals de aanleg van infrastructuur en gebouwen en onderhouds- en beheerswerkzaamheden roepen weer andersoortige vragen op. Esselman en Hoogendoorn wijzen (opnieuw) op het spanningsveld tussen natuur- en economische belangen. „Volgens natuurorganisaties doen we te weinig controles en steekproeven. Bouwers vinden de natuurbescherming doorgeslagen. Nederland mag niet op slot, terwijl ook de bescherming van soorten moet worden gewaarborgd.”

„Wanneer er een plan ligt, krijgt een groenadviesbureau van de aannemer opdracht om een inventarisatie te maken van het gebied en de soorten die er wonen en verblijven. Omvang en verspreiding van een populatie worden in kaart gebracht. Hiermee kunnen de gevolgen van de ingreep worden ingeschat”, zegt Esselman.

Op basis hiervan kan het ministerie van LNV een ontheffing verlenen met stringente voorwaarden en worden afspraken over compenserende maatregelen vastgelegd. De AID ziet toe op naleving van de voorwaarden en de uitvoering van de compenserende maatregelen.

„Bij het dempen of baggeren van sloten wordt bijvoorbeeld bepaald dat er

>>

moet worden gewerkt in de richting van de sloten die gehandhaafd blijven, zodat vissen daar naar toe kunnen uitwijken. Per dag mag er maximaal tien meter worden opgeschoven. Of er wordt elders een vergelijkbaar leefgebied aangelegd dat het verlies van leefgebied moet compenseren, zoals een paddenpoel of vogelbroedplaats.”

Angst voor rugstreepad

Ook op andere manieren is het team Natuur actief. Bijvoorbeeld met adviezen over de bouwplaats. „Het is bekend dat oeverzwaluwen graag een

broednest graven in een steile wand. Zandhopen op bouwterreinen zijn daarvoor zeer geschikt. Wanneer de zwaluwen eenmaal broeden, mogen ze niet worden verjaagd. En ze hebben een lang broedseizoen, van april tot september. Zaai de zandhopen dus in of dek ze af. Ook kun je de zandmassa een minder steile hoek geven”, zegt Hoogendoorn.

Evenzo wordt de Regeling Tijdelijke Natuur voor braakliggende terreinen onder de aandacht van bouwondernemingen en ontwikkelaars gebracht. Om te voorkomen dat ongebruikte

locaties en bouwpercelen uit angst voor de komst van beschermde soorten worden volgestort met asfalt. ‘Je wilt liever dat de natuur er tijdelijk zijn gang gaat. Dat moet niet later de bouw frustreren, doordat zeldzame orchideeën of de rugstreepad zich vestigen’, verklaart Esselman. Het beleid om de verantwoordelijkheid bij de doelgroep te leggen sorteert volgens hem effect. Ook over toepassing van gedragscodes is hij positief. Onlangs heeft de bouw- en ontwikkelingssector een code opgesteld. Ook een aantal gemeenten waaronder Amsterdam werken met een gedragscode. Voordeel is dat niet voor elke situatie een ontheffing hoeft te worden aangevraagd. „In Nederland is bescherming van de biodiversiteit goed geregeld. Het kan altijd beter, maar de kwaliteit is hoog,” constateren beide AID'ers.

Nadere inlichtingen:

Marius Esselman, AID, m.j.esselman@minInv.nl
Tinus Hoogendoorn AID, a.m.hoogendoorn@minInv.nl

Tekst: Heidi van der Marel

Jaar van de biodiversiteit

De Verenigde Naties hebben 2010 uitgeroepen tot internationaal Jaar van de biodiversiteit. Daarmee wil zij de aandacht vestigen op de rijkdom en kwetsbaarheid van biologische diversiteit. Biodiversiteit is het leven in alle mogelijke soorten en vormen: dieren, planten en micro-organismen en genen. Voor bescherming van de biodiversiteit in Nederland is de Flora- en faunawet het kader. Hierin zijn ook internationale afspraken over biodiversiteit verwerkt, zoals de EU-Vogelrichtlijn, de EU-Habitatrichtlijn en het CITES-verdrag (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna) waarin de internationale handel in bedreigde soorten wilde dieren en planten en de producten ervan is vastgelegd.